

DEMÉNY PÉTER

SZOMORÚ, SZELLEMES, SZERENCSESEN SZERENCSÉTLEN

Majtényi Erik 1922-ben született, ötven évvel korábban, mint én. És 1963-ban, azelőtt ötven évvel, hogy én e sorokat írom, a bukaresti Ifjúsági Könyvkiadónál megjelentette Gellu Naum *Cartea cu Apolodor* című kötetének fordítását *Zebegény, a pingvin* címmel.

A fordítás szép nehézségei már ebből a néhány mondatból is világossá válnak. *Szépek*, mert valamiképpen Majtényi vállára is állok, miközben azon igyekszem, hogy Florin Bican magyarra ültessem, és *nehézségek*, mert Majtényi sem tudta megtartani az eredeti címet: *Apollodor könyve*. Nem, mert Naum éppen azzal játszik el, hogy a pingvin nevére egy csomó román szót rímeltet. Teheti, hiszen a román „dor” (vág), „tenor”, „cor” (kórus) és kismillió másik szó minden gond nélkül rímeltethető a pingvin eredeti nevére. Majtényi viszont azért nem teheti, mert a magyarban nem ilyen tiszták a rímek, ha mereven ragaszkodunk a hangzáshoz.

Florin Bican 2013-as kötetének címe: *Reciclopedia de povești cu rimă și fără tâlc* (Editura Arthur, h. n. [Bukarest]). Ebből faragtam a *Rímes és tanulság nélküli mesék reciklopédiáját*: az enciklopédia/reciklopédia viszonyt talán nem kell magyarázni, s a „rímes” a „rémes” is odacsengeti az olvasó fülébe, Bicantól pedig nem áll távol a játék, sőt.

A szerző három mesét dolgoz át, parodizál és tesz maivá: Creangă *Harap-Alb* című meséjét (magyarul *Fehér Szerecsen* címmel jelent meg Sütő András fordításában 1953-ban), Dimitrie Bolintineanu *Muma lui Ștefan cel Maréjât* (Ștefan

Ez a három mese mélyebben mai, mint a puszta környezet és szókincs. A játék az uralkodó világnézet meghatározó eleme, nélküle szinte nem lehet írni, és a „tanulástalanság” szintén követelmény.

cel Mare anyja) és a *Rică nu știa să zică* (Rică nem tudta kimondani) kezdetű gye-
rekmondókát. Én az elsőből fordítottam le egy részletet.

Povestea cea fără rost cu Prâslea-Nastratin cel prost – ez a *Fehér Szerecsen* átírásának címe. Prâslea a román folklór emblematis alakja, ugyanakkor testvéreihez képest kis kölyök még („un mucos”), Bican változatában egyfajta lúzer – ezért javasoltam a magam fordításában „Nyilas Mihókot”. (Nyilas Misi nyilván mindenkinek a „névtárban” ott van, s erre oly jól rímel az a „nem tanulságos”, amellyel a „fără rost”-ot próbáltam átültetni.)

Nagyobb kinnal járt a király nevének magyarítása, hiszen ezt Bican zseniálisan a *Hamlet*-beli nagymonológ híres sorával hozta össze – a román név Afisauanufi, azaz: „Lennivagy nemlenni” (jellemző a román nyelv lehetőségeire, hogy csak második olvasásra jöttem rá a szójátékra). Ennek azonban magyarul inkább zavart keltő, mint humoros hatása van. A „Mindigmegaszondom” valóban humoros, bár az arab hangulatot (melyet az eredeti cím „Nastratin”-ja hordoz) így sem sikerült visszaadnom.

Nyilas Mihók olyan szerencsétlen, hogy hiába minden segítség, dolgavégezetlenül kell visszatérnie a palotába – isteni szerencse, hogy szíami bátyja(i) egy útmenti fogadóban rekedtek, és isznak, mint a kefekötő, s a király végre-valahára rettentően megharagszik rájuk. A mesét Bican telehintette maisággal és argóval (olykor mint-ha a *Zabhegyezőt* olvasnánk), ezért aztán én sem fogtam vissza magam, amikor egy-egy „tök sirályi” vagy „nájtklub” szaladt a golyóstollam alá.

Ez a három mese azonban mélyebben mai, mint a puszta környezet és szókincs. A játék az uralkodó világnézet meghatározó eleme, nélküle szinte nem lehet írni, és a „tanulástalanság” szintén követelmény. A három királyfi éppúgy elindul, mint a *Fehér Szerecsen*ben, az első kettő éppúgy nem jut semmire, mint minden klasszikus mesében – ezzel szemben, mint láttuk, a legkisebb sem éri el a célját. A virtualitás, mely a mai világ valósága, ki- és megmenekíti a Csupasz fondorlataiból.

Ravasz párrímek – talán így lehetne a legjobban jellemezni Bican verselését. A párrím hagyományos naivitását nem a bújtatott utalások bolondítják meg, mint egyes népdalokban, hanem a nagyon is nyilvánvaló iskolásbeszéd. Ezek az iskolások, akik a mesékből kirajzolódnak, unottak, cinikusak, géphez és általában technikához kötöttek, és bár fényűzésben élnek, közel sem olyan talpraesettek, mint egykori társaik, akiket persze szintén mesékből-történetekből ismerünk. Az 1956-ban született Florin Bican élénk nosztalgiája ez a kötet, melyet szomorú szellemessége tesz érdekessé.